

NME- leerroute Bomen van het Schutskamppark

Voorwoord

Burgers die de mouwen opstropen om Nationaal Landschap Het Groene Woud nog aantrekkelijker te maken zijn erg belangrijk voor de ontwikkeling van het gebied. Ze krijgen hiervoor alle ruimte: overheden en streekorganisaties stimuleren de inventiviteit van inwoners om ambitieuze ideeën te bedenken en om te zetten in concrete projecten. Het levert prachtige resultaten op. Zo ook de NME-leerroute Bomen van het Schutskamp die door de Brede Bossche School De Kruiskamp is ontwikkeld vanuit het project Stapstenen van De Kruiskamp naar Het Groene Woud. Dit project heeft een financiële bijdrage van het Streekfonds Het Groene Woud ontvangen, waarmee wordt onderstreept dat Het Groene Woud grote waarde hecht aan het betrekken van inwoners bij groen, aan groene educatie voor kinderen en aan het vergroten van de biodiversiteit.

Namens Streekraad en Streekfonds Het Groene Woud veel succes toegewenst met dit goede initiatief.

Ger van den Oetelaar

Voorzitter Streekfonds Het Groene Woud;
Dagelijks Bestuurslid Streekraad Het Groene Woud,
portefeuille leefbaarheid

Inleiding

Al enige jaren gaan kinderen van Brede Bossche School De Kruiskamp minimaal een keer per jaar in groepjes de wijk in om te ontdekken wat er in de natuur te beleven valt. Maar er valt veel meer te ontdekken dan die ene keer struinen door het Beatrixpark, of waterdieren bekijken in de sloot, het voeren van de dieren van de kinderboerderij.

In kleine groepjes, bekapt met een rugzak vol materialen gaan de kinderen op stap om opdrachten uit te voeren. Voor de jongsten dicht bij school in het Beatrixpark en kinderboerderij, voor de iets ouderen kan het wat verder weg zijn. Het Schutskampspark, het bos achter de Admiraliteitslaan en voor de oudsten de Gement en de Moerputten.

3

Het ontdekken van de natuur in en om je eigen wijk leert kinderen respect te hebben voor die natuur. Wanneer mensen op jonge leeftijd dit respect ontwikkelen, krijgen ze ook respect voor anderen die gebruik maken van diezelfde omgeving. De burens, vrienden, medebewoners van de straat, van de wijk. Koppel daaraan de ontwikkeling van alle vier de basisscholen tot vreedzame scholen, dan ben je aardig op weg om van deze generatie kinderen een geweldig stel wijkbewoners te maken.

Wij roepen ouders en andere wijkbewoners op dit voorbeeld te volgen en samen te gaan werken aan een groene vreedzame wijk.

René Dullaart,
Manager BBS De Kruiskamp

‘Van de Kruiskamp naar Het Groene Woud, met stapstenen naar de natuur’

Kinderen genieten van de natuur in de eigen omgeving.

De NME- leerroutes zijn ontwikkeld om de kinderen van de brede school De Kruiskamp kennis te laten maken met de natuur in de eigen omgeving. De kinderen van de school en uit de wijk kunnen genieten van de jaargetijden, van de rust in de natuur, ze leren de planten en dieren kennen, ze weten wat er beweegt, zingt, wat er eet en wat er gegeten wordt in de wijk en de natuur in en om de stad ‘s-Hertogenbosch.

De NME- leerroute is een praktische manier om met de klas de natuur in te trekken en is lesvervangend. Om de leerroutes op een speelse manier aan te pakken die goed aansluit bij de leerbehoefte van de kinderen, zijn ze opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Een verhaal over de natuur op het niveau van de leerlingen.
- 6 opdrachtenkaarten met toelichting bij bijzondere plekken
- 6 gekleurde palen op de route waar de opdrachten gedaan worden.
- Plattegrond van de route
- Rugzak met spullen om de opdrachten uit te kunnen voeren.

Elke NME- leerroute heeft een boekje voor docenten en voor de leerlingen een werkblad. De rugzakjes staan klaar in het NME- lokaal op school.

Er zijn 8 NME- leerroutes ontwikkeld, dit zijn:

1. NME- leerroute Bijtjes van het Beatrixpark
2. NME- leerroute De schatten van het Beatrixpark
3. NME- leerroute Vlinders in de Kruiskamp
4. NME- leerroute De Konijnschool
5. NME- leerroute Bomen in het Schutskamp
6. NME- leerroute Schuilen bij het Engelermeer
7. NME- leerroute Vogels in de Gement
8. NME- leerroute Struinen in de Moerputten

‘Van De Kruiskamp naar Het Groene Woud, met stapstenen naar de natuur’

BBS De Kruiskamp heeft fruitbomen geplant en een ecologische oever aangelegd om de biodiversiteit in het Beatrixpark te vergroten en een mooie groene omgeving te realiseren op loopafstand van de school. Op deze manier willen we kinderen de kans geven om de natuur in de eigen omgeving beter te leren kennen en waarderen en ervoor zorgen dat de biologielees buiten gegeven kan worden. Deze leerroutes worden geïntegreerd in het schoolsysteem en in het aanbod van naschoolse activiteiten en in de wijk.

De NME- leerroutes bieden de basisscholen de mogelijkheid om natuureducatie vorm te geven en met de kinderen de natuur in te trekken. De kinderen kunnen zo natuurkennis en -ervaring opdoen in de eigen omgeving.

Alterra, een landelijke natuurorganisatie heeft in onderzoek aangetoond dat het opdoen van ‘eerste handservaring’ op jonge leeftijd, het ervaren van de natuur in eigen hand, de kans vergroot dat mensen op latere leeftijd met meer respect omgaan met natuur, milieu en landschap.

Structurele inbedding van NME

Alle basisscholen in De Kruiskamp werken samen aan natuur- en milieueducatie (NME) . Ook elders in de stad worden initiatieven genomen om NME structureel in te bedden. Samen met de NME-coördinatoren van de basisscholen zijn leerroutes ontwikkeld en worden diverse initiatieven genomen om natuureducatie handen en voeten te geven. Zowel vrijwilligers als professionals zetten samen hun schouders er onder. Op deze wijze wordt het netwerk vergroot en samengewerkt om natuur- en milieueducatie te ontwikkelen in de stad 's-Hertogenbosch.

De bomen van het Schutskamppark

Verhaal voor de docenten.

Op de plek van het Schutskamppark was vroeger een oude eendenkooi. Zo is er in de loop van de tijd veel veranderd. De eendenkooi is er niet meer, er staat nu een bejaardencomplex en het park is opnieuw ingericht, zodat ouderen er kunnen wandelen en zitten. Het park wordt gekenmerkt door grasveld, brede wandelpaden en mooie bomen en boomgroepen.

Bij de NME- leerroute Bomen van het Schutskamppark gaan we vanalles ontdekken over bomen. Bomen zijn misschien wel de meest merkwaardigste wezens op aarde. Het zijn de oudste en grootste planten die voornamelijk uit hout bestaan. De cellen aan de buitenzijde vormen de bast en de schors. De bast bestaat uit levende cellen, er lopen vaten doorheen die voedingsstoffen vanuit de bladeren door de rest van de boom verspreiden. Als de bastcellen afsterven vormen zij de schors. De schors beschermt de boom tegen uitdroging, beschadiging en vraat. De schors is dood en kan niet meer groeien.

Naast allerlei bijzondere details over de groei van bomen is er nog veel meer te vertellen. Het is interessant om bomen in alle seizoenen te bekijken. Loofbomen verliezen in de herfst hun bladeren. Deze bladeren vallen om het verlies van vocht te voorkomen. Voordat ze vallen worden de meeste voedingsstoffen uit het blad gehaald, afgebroken en naar andere delen van de boom getransporteerd. Dat veroorzaakt mooie herstkleuren van de bladeren. De kleur van het blad wordt namelijk niet alleen veroorzaakt door het groene chlorofyl maar ook door gele carotenen, een kleurstof die ook in

wortels voorkomt, roodpurperen anthocyanen, (kleurstof die bloemen hun rode kleur geven) en bruine looistoffen. Als het chlorofyl is afgebroken, kan een blad dus geel of roodpurper worden.

7

De bomen van het Schutskamppark

Verhaal voor de kinderen.

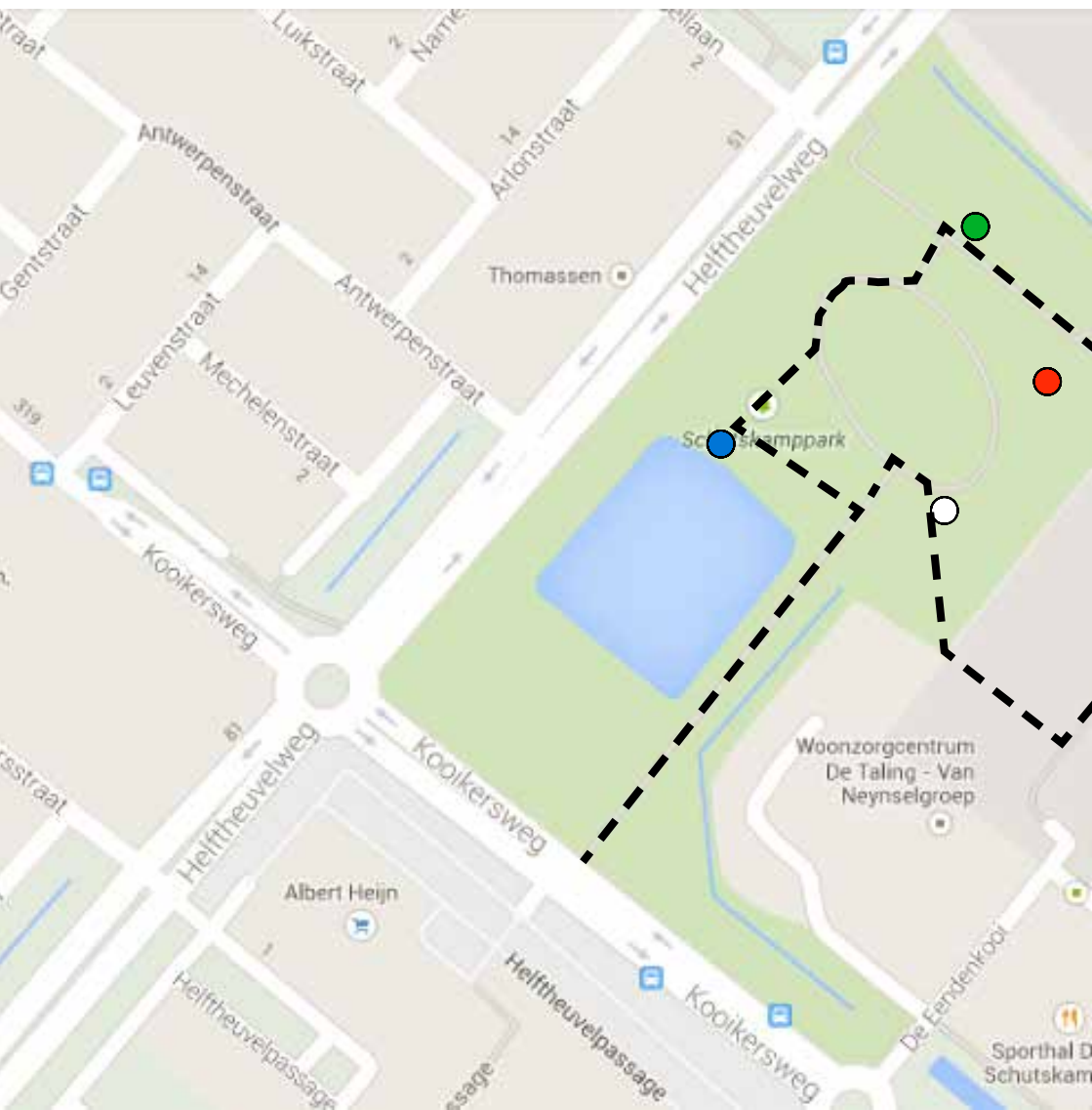
Van alle levende wezens zijn de bomen wellicht de merkwaardigste. Een levende boom is namelijk vooral dood. Het grootste deel van een boom is al lang geleden gestorven en zorgt nu voor de stevigheid. Bomen zijn ook de oudste, de dikste en hoogste levende wezens. Bomen zijn planten die voor het merendeel uit overblijvend hout bestaan. Bomen herken je aan hun centrale stam. Bij struiken groeien vaak diverse takken uit de grond, een duidelijk verschil tussen een boom en een struik. Daarnaast worden bomen hoger dan 10 meter, maar meestal minder dan twintig meter. Dat gaan we in het Schutskamppark ontdekken. Een boom is opgebouwd uit een stam, takken, wortel, bladeren, bloemen en vruchten. Een stam bestaat vooral uit dood hout. Alleen aan weerszijden van het groeiweefsel of cambium ligt levend materiaal, de rest is dood. Kijk maar op het plaatje met de jaarringen. In het Schutskamppark gaan we niet alleen bomen onderzoeken, maar ook hun bezoekers: de vogels, insecten, spinnen en bodemdieren die tussen de wortels leven. Want de bomen nemen een bijzondere plek in, in de natuur. Ook kun je aan bomen de verschillende seizoenen herkennen, weet je welk jaargetijde het nu is? Voorjaar, zomer, herfst of winter? Hoe vertelt de boom je welk jaargetijde het is? (bron: Bomen in beeld, uitgave KNNV)

Berken in het Schutskamppark

Routekaart met opdrachtenpalen

Route:

NME Route Bomen van het
Schutskamppark

11

Opdrachtenpalen:

Schorsafdrukken maken

Een elfje in de natuur

Bomen tekenen en herkennen

Bladafdrukken maken

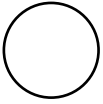

Boomhoogte en boom-
omvang meten

Teken een fantasiebeest

Opdrachtenpalen in willekeurige
volgorde.

Opdracht I

Schorsafdrukken maken

Mensen maken al vanaf hun eerste bestaan gebruik van bomen: o.a. als brandstof, als bouw materiaal, of om papier te maken.

Bomen zijn te verdelen in hardheid.

Hardhout komt van loofbomen zoals de eik, de beuk, de kastanje en de esdoorn. Zachthout komt van coniferen zoals de den en de spar (uitzondering taxus, want die is zo hard als eik). De eik is buitengewoon hard en is daarmee duurzaam (Eikenhout gaat bijna niet kapot en kan daarom heel lang gebruikt worden). Eikenhout wordt daarom regelmatig gebruikt in de scheepsbouw. (Voor een goed schip waren al gauw 2000 bomen nodig waarvan de helft soms tot afval verging). De den bestaat uit 'vurenhout' dat tamelijk zacht is. De boom produceert een sterk geurende hars dat verrotting tegengaat.

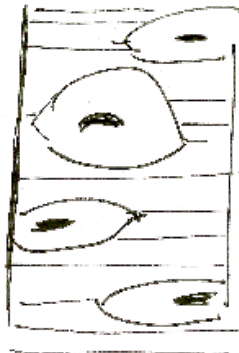
De schors van de berk is zeer duurzaam, het rot bijna niet. Indianen maakten er kano's van. Taxus-takken werden vroeger gebruikt voor handbogen. Nu wordt het hout gebruikt voor decoratief fineer (dun vel hout, vaak voor het mooie patroon).

Notenhout wordt gebruikt voor meubels en als kolf van een geweer.

Lariks voor meubilair en boten (goedkope sterke houtsoort).

Essenhout is een geweldige schokdemper. Gebruikt als steel voor gereedschappen.

Je zult bij deze opdrachten kijken hoe de schors van bomen eruit ziet. Als je dit weet kun je bomen gemakkelijker herkennen.

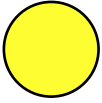
Opdrachten:

1. Noem de verschillen en overeenkomsten tussen het boom-
schors van de bomen die je ziet op deze plek.
2. Pak een loep, een vel papier en een vetkrijtje (meer mag
ook, als iedereen maar minstens 1 krijtje heeft). Kies een
boom waarvan je de schors wilt bestuderen.
3. Houd het vel papier tegen de stam van de boom en kleur
met je vetkrijt lichtjes over het papier heen. Zie je dat het
patroon van de schors zichtbaar wordt?
4. Als je klaar bent bekijk de schors dan eens met je loep. Wat
vind jij opvallend hieraan? Schrijf dat op de achterkant van
je tekenvel.
5. Als je klaar bent ga je je werk vergelijken met dat van je
groepsgenoten.
6. Welke overeenkomsten en verschillen hebben jullie gevon-
den?

13

Benodigheden: tekenpapier, vetkrijtjes en loepjes.

Opdracht 2

Een elfje in de natuur

Mensen vinden de natuur een belangrijke inspiratiebron. Veel kunstenaars zoals dichters en schilders nemen de natuur als onderwerp voor hun kunstwerk. Veel mensen zijn geboeid door de wijze waarop planten en dieren er uit zien, hoe zij leven en zij willen er meer van af weten (zoals biologen, geologen, klimatologen).

Ook kunnen we veel over de natuur leren. Zo is de neus van de trein, de hogesnelheidslijn, de Thalys, afgekeken van de snavel van het ijsvogeltje. Het bleek dat de vorm van de snavel ervoor zorgt dat er minder luchtweerstand is bij hoge snelheid. Afkijken van de natuur wordt ook wel biomimicry genoemd.

Veel medicijnen komen uit de natuur, bijvoorbeeld vingerhoedskruid, een plant die helpt bij hartklachten.

De natuur laat zich op allerlei manieren zien:

Waarom heeft een vlinder deze vorm en kleur?

Waarom zijn er bomen die eruit zien als woudreuzen of juist als slanke dennen?

Natuurmemory

Opdrachten:

1. Je verzamelt met je groep verschillende soorten natuurlijke voorwerpen. Je kunt denken aan bladeren, veren van een vogel, takken, schors of een van de vele andere natuurschatten die er in het park te vinden zijn.
2. Je schrijft een gedicht of een elfje waarin je de verschillende voorwerpen aan bod laat komen.

Waardoor ben je verwonderd over de natuur?
Waar wil je meer van weten en wat boeit jou?
Denk daar eens rustig over na, misschien kun je hier het gedicht over maken.

15

Een “elfje” is een gedichtje dat niet rijmt.
Een “elfje” heeft precies elf woorden (vandaar de naam “elf”).
Die elf woorden zijn verdeeld over vijf regels.
Dat gaat als volgt:
Neem een ding, dier of mens in je hoofd waarover dit gedicht zal gaan.

Regel 1: 1 woord (de naam, de kleur, geur of het karakter van dit ding, dier, mens).

Regel 2: 2 woorden (zegt iets over het eerste woord: hoe is hij, zij, het ding)

Regel 3: 3 woorden (waar is het ding, dier, mens).

Regel 4: 4 woorden (wat doe je er mee, wat doet het dier, ding of de mens?).

Regel 5: 1 woord (ah, dat is het! Of: dat zegt of doet het. Of: een gevoel, een geluid).

Bron: A.Manssen

Benodigheden: papier en stiften.

Opdracht 3

Bomen tekenen en herkennen

Als je tussen de bomen door wandelt kijk je natuurlijk vooral naar de prachtige kruinen en de boomtoppen. Richt je blik ook eens naar beneden.

De bodem waarin de boom zijn wortels heeft, vormt de belangrijkste onderdeel in de groei.

In de bodem zitten voedingsstoffen die door de wortels van de boom worden opgenomen in de voedingsbaan. Die voedingsstoffen worden vervolgens via de stam naar elke tak en elk blaadje vervoerd. Het is net als de aders in ons lichaam.

De vorm van de boom wordt bepaald door de bodem waar de boom zijn wortels heeft. Is er veel humus, zand of klei in de bodem? Ook het weer beïnvloedt de boomgroei. Sommige bomen missen een tak door de storm of door het onweer. Ook dieren beïnvloeden de groei van de bomen, zoals de specht die een gat in de boom tikt met zijn snavel of een schimmel die de schors aantast en zorgt voor een gekleurde bast.

Doordat bomen heel erg oud worden is het interessant om deze invloeden te zien die het uiterlijk van de boom bepalen.

Opdrachten:

Elk kind krijgt een vel papier en tekent een boom naar keuze.
- Zorg dat bijzondere kenmerken van de boom duidelijk op de tekening te zien zijn.

Je laat de tekening aan een ander kind uit de groep zien en hij/zij moet raden welke boom je hebt getekend.
- Herken je de boom die op de tekening staat?
- Aan welke kenmerken kun je de boom herkennen?

Als je tijd over hebt herhaal je de opdracht, ook bespreek je waar je de boom aan hebt herkent.

Welke kenmerken zie je aan de bomen.

Kijk op de zoekkaart bomen waaraan je de verschillende bomen kunt herkennen.

Kijk op de zoekkaart, bomen, bladeren, schors en gallen of er dingen zijn die je nog niet hebt ontdekt.

Benodigheden: schrijfpapier en stiften en zoekkaart bomen, bladeren, schors en gallen.

Opdracht 4

Bladafdrukken maken

Zonder bomen, geen leven!

Bomen zorgen voor de zuurstof die mensen en dieren nodig hebben om te kunnen ademen. De boom heeft juist weer de uitgeademde lucht (koolzuur) van mens en dier nodig om van te leven. Zo houden ze elkaar in evenwicht.

Dit wordt ook wel de zuurstof- koolzuurkringloop genoemd en is de basis van al het leven op de aarde.

Bladeren nemen de koolzuur uit de lucht door middel van de huidmondjes, die in de bladeren zitten. Chlorofyl is de groene kleurstof in de plant, hier wordt koolzuurgas omgezet in zuurstof. De huidmondjes kun je onder een microscoop zien.

Verder beschermt de boom mensen en dieren tegen harde windstoten en regen.

Ook zorgt de boom voor schaduw op zomerse hittedagen.

Daarnaast houden bomen met hun wortels de bodem vast zodat er geen erosie ontstaat. Erosie is het verschuiven van de bodem waardoor er modderstromen kunnen ontstaan en er geen vruchtbare bodem meer overblijft.

Een ander praktisch nut van bomen is dat ze voor voedsel zorgen, door vruchten te dragen. Denk maar aan appels, peren, kersen en walnoten bijvoorbeeld.

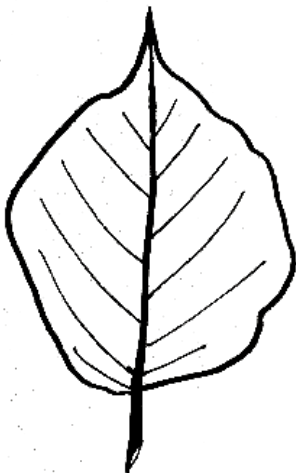

Opdrachten:

1. Je verzamelt met je groepje verschillende soorten bladeren. Vervolgens kies je een blad dat je leuk vindt. Pak een vel papier, een kartonnen plaat en een vetkrijtje (meer krijtjes mag, als er genoeg zijn voor de anderen).
2. Leg het blad op de kartonnen plaat en leg het vel papier er overheen. Wrijf nu met je vetkrijt licht over het vel papier. Het patroon van het blad wordt zichtbaar.
3. Bekijk met je loep het blad. Wat valt je op aan het blad?
4. Schrijf dit op de achterkant van je tekening.
5. Vergelijk je ontdekkingen met die van je groepsgenoot.
6. Herken je je blad op de zoekkaart?

19

Benodigheden: schrijfpapier, vetkrijtjes, loepjes.

Opdracht 5

Boomhoogte en boomomvang meten

Alle bomen zijn verschillend. Elke soort heeft zijn eigen uiterlijke kenmerken, zoals blad, schors, stam, kleur etc. De vorm van de boom wordt ook beïnvloed door de plaats waar de boom staat, de bodem, hoeveelheid licht, water en voedsel dat beschikbaar is.

In het Schutskampspark staan erg veel verschillende bomen. De ene boom is breed en staat heel ruim, terwijl de andere boom hoog en smal is. Meestal zijn naaldbomen lang en smal. De loofbomen hebben voornamelijk een brede kroon.

Weet je dat de breedte van de kroon, dus de takken die je ziet, overeen komt met de ruimte die de wortels nodig hebben in de bodem? Daarom valt een boom niet zo snel om als het hard waait.

In deze opdracht gaan we meten hoe hoog de boom is. We gaan ook de omvang van de boom meten. Zodat je weet hoe hoog en breed de boom is, die je gekozen hebt.

Bomen meten

Opdrachten:

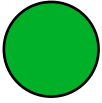
1. Je werkt in tweetallen. Kies een boom uit die je wilt opmeten. Hoe hoog denk je dat hij is?
2. Je meet de hoogte van de boom. De boomhoogtemeter is gemaakt met een hoek van 90 graden. Dit houdt in dat elke centimeter omhoog ook een centimeter er vanaf betekent. Elke meter omhoog is dus ook een meter van de boom vandaan.

Zorg dat het loodje aan het eind van het touwtje precies recht naar beneden hangt, over het gaatje heen. Je partner kan dat goed controleren. Kijk door het buisje en stap zover naar achteren, totdat je de top van de boom kunt zien.

21

3. Blijf nu staan en houdt het meetlint vast. Je partner loopt er in een rechte lijn mee naar de boom. Wat is de afstand die je meet.
  - Vergeet nu niet je lichaamslengte er nog bij op te tellen.
  - Schrijf alle antwoorden op de antwoordenlijst.
4. Je gaat nu boomdikte meten. Je draait met het meetlint om de boom. Zorg dat het lint horizontaal blijft. Je weet nu de omvang van de boom.
5. Je meet nu de boomkroon en ook afstand van de wortels in de bodem. Kijk omhoog en ga staan waar de takken ophouden, meet de afstand van de tak tot de stam van de boom, Nu weet je de boomkroon.

Benodigdheden: Boomhoogtemeter, meetlint, schrijfpapier en stiften.

Opdracht 6

Teken een fantasiebeest

Bomen vormen een leefplaats voor vele dieren. Bomen zijn geschikt als uitkijktoren, zangpodium, restaurant, schuilplaats en kraamklniek.

Veel vogels maken gebruik van bomen, maar ook diverse kleine insecten zijn in bomen te vinden. Bladeren bieden geweldige beschutte plaatsen voor diverse soorten rupsen. Niet alleen boven de grond, maar ook onder de grond is de boom een leefplek voor dieren. Regenwormen zijn belangrijk voor bomen, omdat via hun gangen lucht in de grond rondom de wortels kan komen. Zij slepen ook afgevallen bladeren de grond in en brengen de mineralen weer terug naar plaatsen waar de wortels deze kunnen bereiken.

Holen gravende dieren zoals konijnen en dassen maken vaak hun huis onder een boom. De wortels voorkómen dat de grond instort en verwijderen ook een deel van het vocht, waardoor de grond droger wordt.

Op zoek naar beestjes!

Opdrachten:

1. Je kiest een boom in de buurt en gaat in met z'n tweeën beestjes zoeken.
2. Zie je bladeren met een gaatje? Welk beest heeft dit gemaakt?
3. Hoor je een vogel fluiten of zich verstoppen in de boom?
4. Daarna kun je kijken welke beestjes zich hebben verstopt in de schors van de boom of op de grond. Woel wat in de bodem, welke dieren ontdek je daar?
5. Zet de dieren in de witte bak of in het loeppotje.
6. Maak van alle dieren die je gevonden hebt, een combinatie tekening. Dit wordt je eigen fantasiebeest.

23

Benodigdheden: papier, stiften, loepjes, witte bak en zoekkaart bodemdieren en gallen.

De Buitenles

Vorbereiden

Instructie aan de kinderen en begeleiders

Let op:

- Rust nemen bij het uitvoeren van de opdrachten.
- Stimuleren van zelfstandig werken en samenwerken.
- Laat de kinderen opschrijven wat ze niet weten, dan kunnen ze dit op een later tijdstip opzoeken op internet of in de bibliotheek.
- Leg de relatie tussen de activiteit in de natuur en het werkboek op school.
- Afspraken maken over het vervoer en de begeleiding.

Doen

De kinderen zoeken de kenmerken op van de verschillende bomen waarbij gelet wordt op de bladvormen, de kleur en de vorm van de bast. De kinderen zoeken extra informatie op over de bomen zoals de bloeiwijze in het voorjaar en de verschillende vruchten van de bomen in het najaar.

Maken

De kinderen maken een vogelkastje van verschillende houtsoorten en merken op dat er verschillen zijn wat betreft kleur en hardheid.

De kinderen maken een voederhuisje. De kinderen maken vetbollen voor de vogels die de boom bezoeken.

De buitenles

Stap 1: Samen op pad.

- Het verhaal voorlezen bij de start van de NME- leerroute
- De route wandelen met de hele groep.
- Bij de gekleurde palen stilstaan en tijd nemen om de toelichting bij de opdracht voor te lezen.
- Een verzamelplek afspreken

Stap 2: Instructie geven.

- Maak afspraken hoe lang de kinderen werken aan de opdrachten.
- Verdeel de groep in kleine groepjes (met begeleider).
- Iedere groep krijgt een rugzak mee en de kleur van de rugzak geeft aan bij welke paal de groep gaat beginnen.

Stap 3: De kinderen gaan in kleine groepjes aan de slag met de opdrachten.

Stap 4: Verzamelen en in het kort ervaringen uitwisselen.

Stap 5: Samen, weer veilig terug naar school

25

Verwerken en terugkijken

Reflecteren

De kinderen maken een tekening van de verschillende bomen.

De kinderen maken een folder om ouders (en opa's en oma's) kennis te laten maken met de verschillende bomen die ze hebben gezien.

Integreren

De kinderen maken met elkaar een tentoonstelling over bomen.

De kinderen vertellen elkaar hun bomenervaringen, wat vonden ze leuk, niet leuk, moeilijk aan de opdracht.

Instructie voor de begeleiders

Hoe gaan we de natuur beleven?

De kinderen doen in de natuur kennis en ervaring op en beleven de natuur op eigen wijze.

Geef aan dat je stil bent in de natuur en dat je je rustig gedraagt om de vogels en zoogdieren die in de natuur leven niet te laten schrikken of te verjagen.

Het uitgangspunt is dat je op bezoek bent in de natuur, het leefgebied van de planten en dieren die er voorkomen. Zij zijn van het natuurgebied afhankelijk voor hun voedsel, beschutting, zonlicht om te groeien, ruimte om te bewegen etc. Ze wonen hier tenslotte.

Het is belangrijk om de kinderen te laten spelen en zelf de natuur te laten ontdekken zodat ze er zo achter komen wat zij zelf interessant en leuk vinden.

Tips voor de begeleiders van de kinderen:

- de aandacht gaat uit naar de groep kinderen die aan je zijn toevertrouwd;
- neem samen met de kinderen het verhaal en de opdrachten door, natuurlijk is het prima om samen te lezen;
- als je de kinderen instructie geeft of je wilt iets vertellen, zorg er dan voor dat de kinderen in een kring staan met de neuzen naar het midden;

- de groepjes blijven bij elkaar;
- stimuleer zelfstandig werken, ontdekken, actieve verwondering en fantasie bij de kinderen;
- zorg voor een basisrust in de groep;
- corrigeer als je het nodig vindt, dat biedt duidelijkheid aan de kinderen en zo laat je merken dat je de uitgangspunten belangrijk vindt;
- laat de kinderen zoveel mogelijk vrij hun gang gaan;

27

Als je in de natuur bent geweest controleer dan altijd of er teken op het lichaam zijn achter gebleven en vertel de ouders hierop toe te zien.

Schoenen? Of toch beter laarzen aan...

Colofon

Dit is een uitgave van BBS De Kruiskamp.

Dit boekje kunt u bestellen bij BBS De Kruiskamp:

Email: info@bbsdekruiuskamp.nl

Telefoon: 073-8225182

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

